

ISSN 2311-5491

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС

НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Серія 5

Педагогічні науки:
реалії та перспективи

Випуск 91

Видавничий дім
«Гельветика»
2023

ФАХОВЕ ВИДАННЯ
затверджено наказом Міністерства освіти і науки України № 886
від 02.07.2020 р. (додаток 7) (педагогічні науки, соціальна робота)

Державний комітет телебачення і радіомовлення України
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ № 23508-13348 ПР від 03.08.2018 р.

**Науковий журнал включено до міжнародної наукометричної бази
Index Copernicus International (Республіка Польща)**

Офіційний сайт видання: www.chasopys.ps.npu.kiev.ua

Схвалено рішенням Вченої ради УДУ імені Михайла Драгоманова
(протокол № 3 від 09 березня 2023 року)

Редакційна колегія:

Андрущук В. П. – доктор філософських наук, професор, академік НАПН України (голова Редакційної ради);
Торбін Г. М. – доктор фізико-математичних наук, професор (заступник голови Редакційної ради); *Вернидуб Р. М.* – доктор філософських наук, професор; *Ветров І. Г.* – кандидат історичних наук, професор; *Дробот І. І.* – доктор історичних наук, професор; *Євтух В. Б.* – доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України; *Корець М. С.* – доктор педагогічних наук, професор; *Мацько Л. І.* – доктор філологічних наук, професор, академік НАПН України; *Синьов В. М.* – доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України; *Шут М. І.* – доктор фізико-математичних наук, професор, академік НАПН України.

Головний редактор серії:

Слабо В. М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри освіти дорослих, Український державний університет імені Михайла Драгоманова.

Редакційна колегія серії:

Биковська О. В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри позашкільної освіти, Український державний університет імені Михайла Драгоманова; *Борисов В. В.* – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і методики навчання, Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія; *Гевко І. В.* – доктор педагогічних наук, професор, проректор з навчально-методичної роботи, Тернопільський державний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка; *Захаріна Є. А.* – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичних основ фізичного та адаптивного виховання, Класичний приватний університет; *Дем'яненко Н. М.* – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, Український державний університет імені Михайла Драгоманова; *Кононенко А. Г.* – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач науково-організаційного відділу, Інститут професійно-технічної освіти НАПН України; *Макаренко Л. Л.* – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри інформаційних систем і технологій, Український державний університет імені Михайла Драгоманова; *Олефіренко Т. О.* – кандидат педагогічних наук, доцент, декан педагогічного факультету, Український державний університет імені Михайла Драгоманова; *Савенкова Л. В.* – кандидат педагогічних наук, доцент, директор Наукової бібліотеки, Український державний університет імені Михайла Драгоманова; *Смирнова І. М.* – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з науково-педагогічної роботи, Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія»; *Фаст О. Л.* – кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародної співпраці, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради; *Хижна О. П.* – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної та спеціальної освіти, секція «Мистецтво» Мукачівського державного університету; *Занда Е. Рубене* – доктор педагогічних наук, професор, Латвійський університет (Латвія); *Андрушкевич Фабіан* – доктор педагогічних наук, професор, Опольський університет (Польща); *Конрад Яновський* – PhD, ректор, Економіко-гуманітарний університет у Варшаві, (Польща); *Мудрецька Ірена* – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної освіти, Опольський університет (Польща).

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ
Н 34 **М. П. ДРАГОМАНОВА. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи.** Збірник наукових праць / М-во освіти і науки України, Укр. держ. ун-т імені Михайла Драгоманова. – Випуск 91. – Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2023. – 282 с.

УДК 37.013(006)

У статтях розглядаються результати теоретичних досліджень і експериментальної роботи з питань педагогічної науки; розкриття педагогічних, психологічних та соціальних аспектів, які обумовлюють актуалізацію поставленої проблеми і допоможуть її вирішувати на сучасному етапі розвитку освіти.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

© Автори статей, 2023

© Редакційна рада і редакційна колегія серії, 2023

ISSN 2311-5491

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

NAUKOWYI CHASOPYS

NATIONAL PEDAGOGICAL
DRAGOMANOV UNIVERSITY

Series 5

Pedagogical sciences:
reality and perspectives

Issue 91

UDC 37.013(006)
H 34

PROFESSIONAL EDITION

By Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No 886
dated 02.07.2020 (annex 7) (*pedagogical sciences, social work*)

The State Committee for Television and Radio-Broadcasting of Ukraine
Certificate of state registration of print media Series KB 23508-13348IIP dated 03.08.2018

The journal is included in the international scientometric database
Index Copernicus International (the Republic of Poland)

Official web-site: www.chasopys.ps.npu.kiev.ua

Approved by the Decision of Academic Council of Dragomanov Ukrainian State University
(Minutes No 3 March 9, 2023)

Editorial board:

Andrushchenko V. P. – Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Academician of NAES of Ukraine (Head of the Editorial Council); *Torbin H. M.* – Physical and Mathematical Sciences, Professor (Deputy Head of the Editorial Council); *Vernydub R. M.* – Doctor of Philosophical Sciences, Professor; *Vietrov I. H.* – Candidate of Historical Sciences, Professor; *Drobot I. I.* – Doctor of Historical Sciences, Professor; *Yevtukh V. B.* – Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of NAS of Ukraine; *Korets M. S.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor; *Matsko L. I.* – Doctor of Philological Sciences, Professor, Academician of NAES of Ukraine; *Synov V. M.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Academician of NAES of Ukraine; *Shut M. I.* – Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor, Academician of NAES of Ukraine.

Chief editor of the series:

Slabko V. M. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Adult Education, Dragomanov Ukrainian State University.

Editorial board of the series:

Bykovska O. V. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Extracurricular Education, Dragomanov Ukrainian State University; *Borysov V. V.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Pedagogy and Teaching Methods, Municipal Institution of Higher Education «Khortytsia National Educational and Rehabilitational Academy» of Zaporizhzhia Regional Council; *Hevko I. V.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice Rector for Teaching and Guiding, Volodymyr Hnatiuk Ternopil State Pedagogical University; *Zakharina E. A.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Theoretical Foundations of Physical and Adaptive Education, Classical Private University; *Demianenko N. M.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy, Dragomanov Ukrainian State University; *Kononenko A. G.* – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of Scientific and Organizational Department, Institute of Vocational Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine; *Makarenko L. L.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Information Systems and Technologies, Dragomanov Ukrainian State University; *Olefrenko T. O.* – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Dean of the Faculty of Pedagogy, Dragomanov Ukrainian State University; *Savenkova L. V.* – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Director of the Scientific Library, Dragomanov Ukrainian State University; *Smirnova I. M.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Deputy Director for Scientific and Pedagogical Work, Danube Institute of the National University “Odesa Maritime Academy”; *Fast O. L.* – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Vice-Rector for Research and Teaching and International Cooperation, Lutsk Pedagogical College of Volyn Regional Council; *Khyzhna O. P.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Preschool and Special Education, Section “Art”, Mukachiv State University; *Zanda E. Rubene* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, University of Latvia (Latvia); *Andrushkevych Fabian* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Opole University (Poland); *Konrad Janowski* – PhD, Rector, University of Economics and Humanities in Warsaw, (Poland); *Irena Mudretska* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Special Education, Opole University (Poland).

NAUKOVYI CHASOPYS NATIONAL PEDAGOGICAL DRAGOMANOV UNIVERSITY. *Series 5.*

H 34 *Pedagogical sciences: realias and perspectives.* Collection of research articles / the Ministry of Education and Science of Ukraine, Dragomanov Ukrainian State University. – Issue 91. – Kyiv : Publishing House «Helvetica», 2023. – 282 p.

UDC 37.013(006)

The articles deal with the results of theoretical studies and experimental work on pedagogical science; the disclosure of pedagogical, psychological and social aspects that cause actualization of the problem and help it to be solved at the present stage of education development of education.

The articles were checked for plagiarism using the software StrikePlagiarism.com developed by the Polish company Plagiat.pl.

ISSN 2311-5491

© Authors of articles, 2023

© Editorial Board and Editorial Council, 2023

УДК 316:378.147]:005.7

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2023.91.27>

Кузьміна М. О.

РОЗРОБКА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВИПУСКНИКА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ПРИКЛАДІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «231 – СОЦІАЛЬНА РОБОТА»

У статті розроблено організаційні умови формування професійних компетентностей майбутнього випускника ЗВО на прикладі спеціальності «231 – соціальна робота». Визначено, що успішність професійної діяльності та отримання людиною задоволення від роботи безпосередньо залежить від адекватності тієї чи іншої моделі професійного середовища та здатності до неї адаптуватися. Встановлено, що важливим заходом навчання майбутніх фахівців з соціальної роботи та формування у них професійних компетентностей є робота з психологом. Читаючи лекції, майбутніх фахівців з соціальної роботи потрібно інформувати про особливості навчання за обраним напрямом підготовки та про те, як спланувати освітній процес. Встановлено, що запровадження різноманітних заходів, наприклад, факультативного курсу за дисципліною «Професійна компетентність фахівця із соціальної роботи», відіграє ключову роль у процесі формування професійних компетентностей майбутніх випускників ЗВО спеціальності «231 – Соціальна робота». Висвітлено низку знань, які отримують майбутні випускники ЗВО спеціальності «231 – Соціальна робота» під час вивчення факультативного курсу за дисципліною «Професійна компетентність фахівця із соціальної роботи». Виявлено, що метою факультативного курсу «Професійна компетентність фахівця із соціальної роботи» є забезпечення професійної підготовки висококваліфікованих кадрів у сфері соціальної роботи, що забезпечуватиме широкий доступ до професійної практики в різних соціальних установах. Виділено цілі, які необхідні для виконання завдань факультативного курсу. Виділено знання, якими майбутні випускники повинні оволодіти у процесі вивчення факультативного курсу «Професійна компетентність фахівця із соціальної роботи». Визначено, що у майбутніх випускників ЗВО спеціальності «231 – Соціальна робота» формуватимуться такі професійні компетентності як загальнокультурна, соціально-психологічна, технологічна, діагностично-прогностична та організаційно-управлінська.

Ключові слова: професійна компетентність, соціальна робота, майбутній випускник, майбутній фахівець з соціальної роботи.

Зміна цілей професійної підготовки майбутніх фахівців з соціальної роботи призвела до нової парадигми формування професійних компетентностей випускників закладів вищої освіти (ЗВО) у зв'язку з глобальними викликами. Формування професійних компетентностей у випускників ЗВО спеціальності «231 – Соціальна робота» передбачає зростання мотивації та прагнення до професійно-особистісного розвитку, що вимагає виконання наступних завдань: визначення мотивації до навчання та бажання вести діяльність за обраною спеціальністю; підтримка професійної адаптації до умов освітнього процесу; розкриття можливостей професійного розвитку з урахуванням потреби у навчанні; підвищення активності та мобільності майбутніх випускників.

Формування професійних компетентностей у майбутніх фахівців з соціальної роботи є особливо актуальною тематикою сьогодення, що зі свого боку зумовлює актуальність написання цієї статті.

Проблематика формування професійних компетентностей майбутніх фахівців з соціальної роботи лежить в основі досліджень багатьох науковців, зокрема: М. Букач [1] розглядає компетентнісно орієнтоване навчання як основу формування майбутнього соціального працівника; Д. Годлевська у дисертаційному дослідженні [2] вивчає формування професійної комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах педагогічного університету; В. Кравцов [3] розкриває методологічну культуру як важливу характеристику професійного світогляду майбутнього соціального працівника; Т. Кочубей та Ю. Ткачук [4] висвітлюють соціальні навички soft skills у системі компетентностей майбутніх соціальних працівників.

Проте, доцільно відзначити, що питання розроблення організаційних умов формування професійних компетентностей майбутнього випускника ЗВО на прикладі спеціальності «231 – Соціальна робота» взагалі не розкриті та потребують комплексного вивчення.

Метою статті є розроблення організаційних умов формування професійних компетентностей майбутнього випускника ЗВО на прикладі спеціальності «231 – Соціальна робота».

У ході розкриття мети дослідження виникає необхідність висвітлення специфіки мотивації майбутніх фахівців з соціальної роботи, яка сприяла вибору зазначеного напрямку професійної діяльності на ранньому етапі. Для цього доцільно використати «Опитувальник професійних переваг» Д. Голланда [5, с. 88–130]. Використання наведеної методики допоможе продемонструвати відповідність майбутніх фахівців з соціальної роботи одному з типів особистості та контексту майбутньої професійної діяльності. Відповідно до позиції автора вищенаведеної методики, успішність професійної діяльності та отримання людиною задоволення від роботи безпосередньо залежить від адекватності тієї чи іншої моделі професійного середовища та здатності до неї адаптуватися.

Використання цих висновків може допомогти визначити пріоритети та можливість адаптації до конкретних робочих середовищ. Позитивними моментами та свідченням належної адаптації майбутніх випускників до професійного середовища можуть бути такі моменти [6, с. 367]:

- перевага до форм професійної діяльності, таких як орієнтація на групову роботу, інтерес до освітнього процесу, отримання допомоги та консультацій, проведення групових заходів;
- прояв вербальних, викладацьких, ораторських здібностей, навичок спілкування та взаємодії з іншими людьми;
- прояв таких якостей особистості, як етичність, людяність, моральність, відповідальність, уміння працювати в команді, уміння розуміти інших, дружелюбність, оптимізм тощо;
- переважне сприйняття діяльності, заснованій на різних соціальних системах тощо.

Ще одним заходом навчання майбутніх фахівців з соціальної роботи та формування у них професійних компетентностей є робота з психологом. Разом із ним доцільно провести опитування «Особливості соціальної, психологічної адаптації студентів першого курсу», запропоноване І. І. Сидорчук, результати якого може бути використано у процесі проведення спеціальної лекції з питань такої адаптації. Як зазначив автор опитування, впровадження цих анкет допомагає визначити загальні очікування, досвід, труднощі та інші важливі аспекти, що виникають у процесі адаптації майбутніх фахівців з соціальної роботи до специфіки професійної діяльності.

Читаючи лекції, майбутніх фахівців з соціальної роботи потрібно інформувати про особливості навчання за обраним напрямом підготовки та про те, як спланувати освітній процес. Аспекти лекцій повинні бути присвячені формуванню засобів психологічної орієнтації, особливо щодо виховання, навчання та регуляції поведінки. Виконання запропонованої психологічної програми передбачає профілактику тривожності та пошук оптимальних механізмів дії в освітньому процесі, визначення найбільш ефективних стратегій розуміння сутності професійної сфери, формування мотивації до формування професійних компетентностей шляхом актуалізації планів на майбутнє та бажаних результатів від професійної реалізації [6, с. 368].

Запровадження різноманітних заходів, наприклад, факультативного курсу за дисципліною «Професійна компетентність фахівця із соціальної роботи», відіграє ключову роль у процесі формування професійних компетентностей майбутніх випускників ЗВО спеціальності «231 – Соціальна робота». Під час вивчення даної дисципліни майбутні випускники отримають знання з таких питань: особливості соціальної роботи та соціально-виховної діяльності; специфіка соціальної роботи з конкретними групами людей; соціальне управління та командна робота; дотримання принципу визнання прав, інтересів і потреб людини найвищою соціальною цінністю; специфіка процесу соціалізації, адаптації та інтеграції особистості; досягнення та реалізація функціонального призначення соціальної роботи та захисту громадян; надання соціальних соціальних послуг населенню, яке опинилося в скрутному становищі; характеристика порядку надання соціальних послуг населенню; нормативно-економічні аспекти діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері соціальної роботи і забезпечення; характеристика та специфіка представницької, організаційно-розпорядчої та консультативно-дорадчої функцій у процесі соціальної роботи; доопрацювання пропозицій щодо прийняття нормативних документів у сфері соціальної роботи, забезпечення їх виконання та проведення роботи з контролю за їх виконанням.

Оволодіння перерахованими знаннями сприяє досягненню наступних цілей: забезпечити умови для формування та розвитку професійних компетентностей, що сприяє набуттю знань, умінь і навичок, необхідних для професійної діяльності; підготовка до практичної реалізації професійних завдань у випадку зайняття посад соціального робітника, спеціаліста із соціальної роботи у сфері освіти, соціального педагога тощо; формування навичок вирішення проблем, які можуть виникнути в сфері соціальної роботи, особливо в управлінні різними її соціальними аспектами.

Метою факультативного курсу «Професійна компетентність фахівця із соціальної роботи» є забезпечення професійної підготовки висококваліфікованих кадрів у сфері соціальної роботи, що забезпечуватиме широкий доступ до професійної практики в різних соціальних установах. Поставлені цілі необхідні для виконання наступних завдань факультативного курсу:

1. Забезпечення набуття сучасних теоретичних і практичних знань у сфері реалізації професійних компетентностей, у тому числі із суміжних сфер.
2. Розвиток вміння шукати, аналізувати та робити висновки за результатами інформації, зібраної з різних джерел для вирішення професійних завдань, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між фактами, робити самостійні висновки та висловлювати власну позицію.
3. Практикувати логічну аргументацію, як усно, так і письмово, використовуючи професійну ділову мову під час пояснення фактів і явищ.
4. Визначати, формулювати та вирішувати професійні завдання у сфері професійної діяльності, інтегруючи теоретичні відомості та практичний досвід роботи, одночасно оволодіваючи здатністю розуміти наукові принципи, визнані основою соціальної роботи.
5. Можливість розуміти основні поняття, виділяти подібності та відмінності в процесі порівняльного аналізу між фактами, характеризувати соціальні явища.
6. Набуття навичок теоретичного обґрунтування способів вирішення проблем і складних життєвих ситуацій, вибору ефективних способів подолання з передбаченням можливих наслідків.
7. Розробка майбутніх і поточних планів, реалізація програм дій для швидкого прийняття високоефективних рішень у різноманітних ситуаціях.

8. Формування навичок критичного аналізу та оцінки існуючої суспільно-політичної орієнтації країни, існуючих процесів суспільно-політичного контролю на різних рівнях.

9. Розвиток навичок використання відповідних наукових досліджень і застосування професійних методів дослідження.

10. Навчання вмінню характеризувати психічні процеси, специфічні форми взаємодії індивідів, процеси розвитку, соціалізації, адаптації та інтеграції особистості, соціально-психологічні групові процеси, аналізуючи психічні особливості та стани.

11. Навчання практичному застосуванню профілактичних методів у процесі психічного розвитку для попередження відхилень, відхилень у поведінці, непорозумінь у стосунках один з одним, вирішення конфліктних ситуацій, попередження соціальних ризиків та складних життєвих ситуацій.

12. Формування умінь, що визначають характер професійної діяльності та визначають межі взаємовідносин і компетентності працівників соціальної сфери.

13. Набуття навичок застосування методів діагностики в оцінці проблемних проблем, потреб, специфічних характеристик особистості.

14. Формування навичок застосування методів соціальної роботи в процесі взаємодії суб'єктів.

15. Застосування методів у сфері менеджменту з метою подальшої організації професійної діяльності та управління роботою в соціальній сфері.

16. Оволодіння навичками побудови та підтримки стосунків з іншими людьми на засадах взаємної довіри, етичних аспектів та професійної соціальної активності з наданням психологічної підтримки.

17. Здатність співпрацювати з персоналом з інших галузей та окремих установ.

18. Здатність використовувати індивідуальні та колективні стратегії представництва для захисту інтересів клієнта.

19. Формування вмінь визначати індивідуальні та групові сильні сторони та залучати особистісні ресурси для вирішення проблем та усунення складних життєвих ситуацій.

20. Формування навичок виявлення протиріч етичного характеру в процесі професійної діяльності та застосування супервізорських умінь для їх вирішення.

21. Здатність демонструвати щедру поведінку, поважати індивідуальні особливості людей, особливо їхні релігійні, культурні та етнічні особливості, та уникати вираження стереотипів та упереджених ідей.

22. Здатність творчо вирішувати проблеми, приймати інноваційні рішення, використовувати мислення та застосовувати творчі навички для розробки нових стратегій.

23. Здатність проектувати процеси та результати соціальної роботи, починаючи від коригування планів роботи з урахуванням завдань, кількісних та якісних показників, результатів оцінювання.

У процесі вивчення студентами факультативного курсу «Професійна компетентність фахівця із соціальної роботи» майбутні випускники повинні оволодіти наступними знаннями: основні напрямки організації роботи у сфері соціального захисту та соціального забезпечення; функціональна робота соціальних працівників у сфері дозвілля; поняття та сутність соціальної педагогіки; взаємозв'язок соціальної роботи та соціології на міждисциплінарному рівні; загальні аспекти наукового пізнання; характеристика структур соціологічних досліджень; визначення методологічних характеристик соціологічного дослідження; теоретичні аспекти проведення соціальної роботи; складові професійного профілю; етичні аспекти діяльності фахівців з соціальної роботи як основи його професії; правила діловодства у сфері надання соціальних послуг; структурний розвиток соціальних служб у сфері сім'ї, дітей та молоді; технічні принципи проведення соціальної роботи загального та галузевого характеру; критерії класифікації міждисциплінарних технік і методів та їх використання в соціальній сфері; характер і вид спілкування, що використовується для побудови взаєморозуміння зі співрозмовником; економічні основи діяльності у сфері роботи соціальної роботи; моделі, які використовуються в процесах соціальної роботи з людьми з обмеженими можливостями; спрямованість соціально-медичної реабілітації осіб з інвалідністю; теоретичні основи та можливості використання психотерапії та психокорекції в соціальній роботі; загальна характеристика та особливості психотерапії та психокорекційної терапії; стратегії та напрямки реалізації національної молодіжної політики; методи та організація соціологічних досліджень; правові аспекти соціальної роботи та ін.

У рамках цього питання слід звернути увагу на можливості формування професійних компетентностей майбутніх випускників, такі як загальнокультурної, соціально-психологічної, технологічної, діагностично-прогностичної та організаційно-управлінської. Рекомендуємо детальніше розглянути кожну з перерахованих вище компетенцій.

1. Загальнокультурні компетентності:

– здатність аналізувати та оцінювати основні досягнення окремих, загальноєвропейських та світових культурних і наукових діячів та визначати межі сучасних культурних сфер;

– вивчення суспільних явищ на етапах їх становлення, розвитку та сучасного стану з метою формування розуміння сутності та принципів соціального та природного розвитку;

– оцінка, аналіз і розробка прогнозів соціальних, економічних, правових, політичних, екологічних, культурних та інших фактів;

– використання інструментів і технік взаємодії на міжкультурному рівні;

– вміння користуватися в процесі спілкування рідною та іноземною мовами, використовуючи в процесі спілкування різноманітні мовні прийоми та загальноприйняті в певному мовному співтоваристві звороти, символіку;

– застосування різних методів у виховній та самоосвітній роботі, спрямованих на індивідуальні, національні та загальнолюдські системи цінностей;

– володіння та реалізація толерантних моделей поведінки та стратегій поведінки конструктивного характеру, зумовлених особливостями різних культурних, мовних та релігійних реалій.

2. Соціально-психологічні компетентності:

– орієнтування в різноманітних соціальних явищах і ситуаціях, правильне визначення особистісних характеристик і емоційного фону оточуючих, вибір відповідних прийомів взаємодії та реалізації в процесі спілкування;

– визначати своє місце в суспільному житті та здійснювати стратегічний розвиток свого життя, враховуючи соціальні норми, правила та інші чинники, а також потреби конкретних соціальних груп та індивідів.

– адаптованість до різноманітних професійних ситуацій;

– вільно використовувати вербальні та невербальні засоби спілкування;

– при виконанні професійної діяльності враховувати особисті психологічні характеристики, такі як мотиви, цінності, переконання, настанови та навички;

– визначати особливості особистісного типу та емоційних станів оточуючих, вибір відповідних методів спілкування та їх реалізація під час взаємодії;

– спільно визначати цілі діяльності, планувати, розробляти та реалізувати соціальні проекти і стратегії з індивідуальними та колективними цілями;

– використання трансформаційних технік і засобів для конструктивного вирішення спірних ситуацій, встановлення домовленостей, відповідальності за прийняті рішення та їх практичної реалізації;

– налагоджувати співпрацю з іншими структурами у сфері соціального захисту та забезпечення;

– застосування основних психолого-педагогічних принципів, інноваційних соціально-психологічних практик і розробок у процесі професійної діяльності;

– оволодіти практиками, які підтримують і покращують фізичне та психологічне благополуччя людини, включаючи надання першої допомоги.

3. Технологічні компетенції:

– здатність застосовувати традиційні та інноваційні соціальні технології, підходи та методи для вирішення проблем у сфері соціальної роботи у міру їх виникнення;

– забезпечити дотримання стандартів захисту під час роботи з уразливими групами населення, включаючи представництво їхніх інтересів у різних установах;

– надавати соціальні послуги різним групам населення та здійснювати їх охоплення та популяризацію;

– формувати навички, пов'язані з наданням необхідної соціальної підтримки дітям, які потребують піклування або перебувають у складних життєвих обставинах;

– розробка соціальних проектів, які забезпечують високу якість професійної роботи, що здійснюється відповідно до положень різноманітних директив, методик, стандартів, технічних характеристик тощо;

– надавати послуги у сфері професійної діяльності населення з урахуванням потреб соціальної адаптації та залучення молоді до суспільно корисної діяльності;

– пропагувати суспільно важливі норми і кодекси поведінки, дотримання здорового способу життя;

– сприяти запобіганню негативним наслідкам злочинності чи явищ у соціальному середовищі;

– здійснювати соціально-психологічний супровід дітей з особливими потребами, сімей з такими дітьми, їх соціальний супровід.

4. Діагностично-прогностичні компетентності:

– діагностувати, аналізувати фіксовані показники та результати професійної діяльності;

– дослідження, оцінка, моделювання процесів і прогнозування характеру та індивідуальних особливостей діяльності людей;

– здатність досліджувати та прогнозувати потенціал у сфері освіти у напрямку впливу зовнішнього середовища, особливостей родини, негативних факторів впливу на людину;

– проводити аналіз сфер життя індивідів і груп, особистих і соціальних проблем, а також способів їх вирішення;

– визначати доцільність використання розвиваючих, діагностичних, прогностичних та реабілітаційних методів при вирішенні завдань;

– формувати здатність вивчати та прогнозувати негативні та позитивні впливи соціальної сфери на особистість;

– прогнозувати результат соціальної роботи на основі впливу факторів суб'єктивної та об'єктивної спрямованості;

– прогнозувати зміни в економічній та психологічній ситуації особистості та суспільства в цілому та планувати професійну діяльність з урахуванням цих змін.

5. Організаційно-управлінські компетентності:

- застосування різноманітних методів, зокрема адміністративних, економічних, соціальних, соціально-психологічних та соціально-педагогічних, до організації та здійснення соціальної діяльності;
- вирішення, упорядкування, систематизація, підготовка, інтеграція в процесі виконання завдань і основних цілей;
- здатність координувати діяльність і взаємодію між усіма суб'єктами соціальної сфери;
- здатність здійснювати розробку, планування та організацію процесів реалізації соціальних програм, які повністю відповідають соціально-економічній ситуації в країні;
- участь громадських організацій, творчих об'єднань, фізичних осіб у взаємодії з клієнтами культурно-просвітницького, профілактично-виховного, спортивно-оздоровчого характеру;
- використання професійних ресурсів при організації різноманітних соціальних, культурних та розважальних заходів, проведенні волонтерської та професійної діяльності;
- уміння обґрунтовувати управлінські рішення та забезпечувати їх авторитетність;
- здійснення господарсько-фінансової діяльності закладу у соціальній сфері відповідно до норм чинного законодавства, складання звітності за встановленими формами та відображення професійної діяльності.

Загальні компетентності майбутніх фахівців із соціальної роботи, сформовані у процесі вивчення студентами факультативного курсу «Професійна компетентність фахівця із соціальної роботи», мають включати:

- можливості абстрактного мислення, аналізу та застосування отриманих знань у процесі практичної діяльності;
- розуміння сфери та професійної діяльності;
- використання інформаційно-комунікаційних технологій;
- використання інформаційно-комунікаційних технологій;
- навчання та здобуття знань в умовах сучасного суспільства;
- пошук, обробка та аналіз інформації з різних джерел;
- виявлення та вирішення проблем;
- прийняття зважених рішень та колективну роботу;
- демонстрація навичок міжособистісного спілкування;
- мотивація людей для досягнення спільних цілей;
- відповідальність та усвідомлення своїх дій.

Водночас до переліку бажаних сформованих спеціальних компетентностей слід віднести наступні:

- проведення аналізу соціальних процесів становлення та розвитку соціальної діяльності як одного з напрямів інтегральної науки, що допомагає акумулювати вчення про людину;
- оцінка соціально-політичних процесів, нерозривно пов'язаних з розвитком соціального простору;
- аналіз та забезпечення сформованої нормативно-правової бази у сфері соціальної роботи;
- проведення аналізу психічних особливостей, процесу розвитку та соціалізації особистості, розвитку соціальних груп та спільноти в цілому;
- попередження соціальних ризиків, складних життєвих ситуацій, вирішення соціальних конфліктів;
- розуміння організації та функціонування мереж соціального захисту та відповідних установ;
- дослідження соціальних проблем за допомогою наукових методів дослідження;
- оцінка індивідуальних проблем, потреб, характеристик і розподілу ресурсів;
- розроблення шляхів вирішення проблемних проблем і визначення ефективних способів їх подолання;
- надання допомоги та підтримки особам, враховуючи їхні індивідуальні потреби, вік, стать, етнічну приналежність та інші характеристики;
- ініціювання соціальних змін для покращення добробуту громадян;
- розробка та реалізація соціальних проектів і програм;
- застосування методів менеджменту для організації професійної діяльності та управління науковим персоналом;
- дотримання принципів і стандартів етичного характеру у сфері соціальної роботи;
- генерування нових та креативних ідей у роботі соціальних працівників;
- оцінка результатів та якості соціальної роботи;
- сприяння покращенню добробуту та соціального захисту тих, хто потребує належної підтримки;

У зв'язку з вищевикладеним вбачається, що формування професійних компетентностей майбутніх фахівців у сфері соціальної роботи спрямоване не лише на засвоєння знань, умінь і навичок, а й на пошук мотивації вибору даного виду діяльності. У зв'язку з цим пропонується здійснити такі дії: визначення схильності та мотивації до вибору суб'єкта; сприяння професійній адаптації до умов освітнього процесу; стимулювання майбутніх випускників та формування навичок для майбутньої практики.

Крім того, пропонується вивчення студентами факультативного курсу «Професійна компетентність фахівця із соціальної роботи», що розвивати загальні та спеціальні професійні компетентності.

Висновки. Таким чином, визначено, що підготовка фахівців за спеціальністю «231 – Соціальна робота» включає виконання науково-практичної та інтегративної комплексної діяльності для досягнення основної мети, теоретичні знання та практичні навички, які необхідно набути в галузі психології, медицини,

соціології, політології, права тощо. Для досягнення цієї мети в Україні запроваджено спеціальні освітні стандарти підготовки фахівців, положення яких закріплені в ідеологічних переконаннях у фундаменталізації сутності поєднання теоретичних і практичних навичок у навчанні. На сьогоднішній день підготовка майбутніх фахівців з соціальної роботи здійснюється з урахуванням спеціальних програм, прийнятих на базі навчальних закладів. Цих фахівців готують на рівнях бакалавра та магістра. При цьому професійні компетентності мають формуватися з урахуванням не лише набутих теоретичних знань, практичних умінь чи навичок, а й власних психологічних переконань майбутніх фахівців з соціальної роботи.

Використана література:

1. Букач М. М. Компетентнісно орієнтоване навчання як основа формування майбутнього соціального працівника. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2016. Випуск 22. С. 119-131.
2. Годлевська Д. М. Формування професійної комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах педагогічного університету : автореф. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Національний педагогічний ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ, 2007. 23 с.
3. Кравцов В. Методологічна культура як характеристика професійного світогляду майбутнього соціального працівника. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 6 (8). С. 162-173.
4. Кочубей Т., Ткачук Ю. Соціальні навички soft skills у системі компетентностей майбутніх соціальних працівників. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2021. № 2 (7). С. 42-51.
5. Про затвердження Методики розроблення професійних стандартів: Наказ Міністерства соціальної політики України № 74 від 22.01.2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0165-18#Text>.
6. Савенкова Л. О. Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх педагогів до професійного спілкування : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 1998. 32 с.

References:

1. Bukach M. M. Kompetentnisno orijentovane navchannja jak osnova formuvannja majbutnjogho socialjnogho pracivnyka [Competency-oriented training as a basis for the formation of a future social worker]. *Naukovyj chasopys Nacionaljnogho pedagoghichnogho universytetu imeni M. P. Dragomanova*. 2016. Vypusk 22. S. 119–131 [in Ukrainian]
2. Ghodlevsjka D. M. Formuvannja profesijnoji komunikativnoji kompetentnosti majbutnikh socialjnykh pracivnykiv v umovakh pedagoghichnogho universytetu [Formation of professional communicative competence of future social workers in the conditions of a pedagogical university]: avtoref. kand. ped. nauk.: 13.00.05 – socialjna robota. *Nacionaljnij pedagoghichnij universtet imeni M. P. Dragomanova*, Kyjiv, 2007. 23 s. [in Ukrainian]
3. Kravcov V. Metodologichna kuljtura jak kharakterystyka profesijnogho svitoghljadu majbutnjogho socialjnogho pracivnyka [Methodological culture as a characteristic of the professional outlook of the future social worker]. *Naukovi innovaciji ta peredovi tekhnologiji*. 2022. # 6 (8). S. 162-173 [in Ukrainian]
4. Kochubey T., Tkachuk Ju. Socialjni navychky soft skills u systemi kompetentnostej majbutnikh socialjnykh pracivnykiv [Social skills soft skills in the competence system of future social workers]. *Socialjna robota ta socialjna osvita*. 2021. # 2 (7). S. 42–51 [in Ukrainian]
5. Pro zatverdzhennja Metodyky rozroblennja profesijnjnykh standartiv: Nakaz Ministerstva socialjnoji polityky Ukrajinjy № 74 vid 22.01.2018 [On the approval of the Methodology for the development of professional standards: Order of the Ministry of Social Policy of Ukraine No. 74 dated January 22, 2018]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0165-18#Text> [in Ukrainian]
6. Savenkova L.O. Teoretyko-metodychni osnovy pidgotovky majbutnikh pedagoghiv do profesijnogho spilkuvannja [Theoretical and methodological foundations of training future teachers for professional communication]: avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.01. *Nacionaljnij pedagoghichnij un-t im. M.P. Dragomanova*. Kyjiv, 1998. 32 s. [in Ukrainian]

Kuzmina M. Development of organizational conditions for the formation of professional competences of the future graduate of a higher education institution on the example of the specialty “231 – Social work”

In the article, the organizational conditions for the formation of professional competences of the future graduate of the higher education institution are developed using the example of the specialty “231 – Social work”. It was determined that the success of professional activity and a person's satisfaction from work directly depends on the adequacy of one or another model of the professional environment and the ability to adapt to it. It was established that an important measure of training future specialists in social work and forming their professional competences is working with a psychologist. When reading lectures, future social work specialists should be informed about the peculiarities of training in the chosen field of training and how to plan the educational process. It was established that the introduction of various measures, for example, an optional course in the discipline “Professional competence of a social work specialist”, plays a key role in the process of forming the professional competences of future graduates of the higher education institution in the specialty “231 – Social work”. A number of knowledge that future graduates of the higher education institution of the specialty “231 – Social work” receive during the study of the optional course in the discipline “Professional competence of a specialist in social work” are highlighted. It was revealed that the purpose of the optional course “Professional competence of a social work specialist” is to provide professional training of highly qualified personnel in the field of social work, which will provide wide access to professional practice in various social institutions. The goals that are necessary to fulfill the tasks of the optional course are highlighted. The knowledge that future graduates must master in the process of studying the optional course “Professional competence of a social work specialist” is highlighted. It was determined that the future graduates of the higher education institution with the specialty “231 – Social work” will develop such professional competencies as general cultural, social-psychological, technological, diagnostic-prognostic, and organizational-management.

Key words: professional competence, social work, future graduate, future specialist in social work.

Наукове видання

**НАУКОВИЙ ЧАСОПИС
НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи

Випуск 91

Матеріали подані мовою оригіналу

Шеф-редактор – В. П. Андрущенко

Головний редактор серії – В. М. Слабко

Відповідальний редактор серії – Л. Л. Макаренко

Технічний редактор – Т. С. Меркулова

Верстка – С. Ю. Калабухова

Підписано до друку 09.03.2023.

Формат 60x84/8. Гарнітура Times New Roman.

Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 32,78. Обл.-вид. арк. 36,98.

Замов. № 0623/359. Наклад 300 прим.

Віддруковано з оригіналів

Друкарня – Видавничий дім «Гельветика»

65101, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1

Телефони +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 7623 від 22.06.2022 р.

Scientific edition

**NAUKOWYI CHASOPYS
NATIONAL PEDAGOGICAL DRAGOMANOV UNIVERSITY**

Series 5. Pedagogical sciences: reality and perspectives

Issue 91

Materials submitted in the original language

Editorial Director – V. Andrushchenko

Editor-in-chief of series – V. Slabko

Executive editor of series – L. Makarenko

Technical editor – T. Merkulova

Layout designer – S. Kalabukhova

Signed for publication 09.03.2023.

Format 60x84/8. Typeface Times New Roman.

Offset paper. Digital printing. Probation print sheet. 32,78. Published sheets. 36,98.

Order No. 0623/359. Print run of 300.

Printed on the basis of originals

Printing House – Publishing House «Helvetica»

6/1 Inglezi, Odessa, 65101

Phone +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Certificate of the subject of publishing business

DK No 7623 dated June 22, 2022